

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

KRAJOWEJ ŚREDNIEJ SZKOŁY ROLNICZEJ

W CZERNICHOWIE

za rok szkolny 1893/4.

13873

LWÓW.

Z I. ZWIĄZKOWEJ DRUKARNI WE LWOWIE.

1895.

Dr. E. K. S.

Apr 25

W ciągu roku szkolnego 1893/4 nie zaszła żadna zmiana, dotycząca planu naukowego i programu Szkoły, tak iż pod tym względem można się odwołać na sprawozdanie Dyrekcyi z lat ubiegłych, chociaż nie brakło usiłowań zmierzających do poczynienia niektórych zmian planu naukowego z roku 1885/6, jak świadczą o tem zamieszczone poniżej prace kolegium nauczycielskiego.

Grono nauczycielskie.

1. Dyrektor Dr. Władysław Łaszczyński, przewodniczący kolegium profesorów, przełożony nad internatem, administrator folwarku, udzielał nauki hodowli zwierząt domowych (zootechniki) na II roku 4 godzin tygodniowo.

2. Kapelan i katecheta ks. Władysław Jelonek, nauczyciel religii i języka polskiego, zawiadowca biblioteki i czasopism, wspólnie z prefektem regens internatu, sekretarz kolegium nauczycielskiego, udzielał nauki 9 godzin tygodniowo.

3. Profesor Dr. Ludwik Birkenmajer, nauczyciel matematyki i fizyki wraz z meteorologią i klimatologią, zawiadowca gabinetu fizycznego i miejscowej stacji meteorologicznej, docent fizyki matematycznej w c. k. Uniwersytecie Jagiellońskim, członek c. k. Komisji fizyograficznej, członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, udzielał nauki w 11 godzinach tygodniowo.

4. Profesor Konrad Kuhl, nauczyciel budownictwa wiejskiego, rysunków, miernictwa, melioracji i mechaniki rolniczej, zawiadowca gabinetu budownictwa, miernictwa i mechaniki, udzielał nauki w 14 godzinach tygodniowo.

5. Profesor Dr. Franciszek Stefczyk, nauczyciel języka niemieckiego, historii, geografii, statystyki rolniczej i ustaw agrarnych, udzielał nauki w 13 godzinach tygodniowo.

6. Profesor Mikołaj Wojciechowski, nauczyciel administracji i taksacji z rachunkowością, oraz ekonomii społecznej, członek Towarzystwa leśno-rolniczego dla powiatów Biała i Żywiec, był kierownik krajowej niższej Szkoły rolniczej w Kobiernicach, udzielał nauki w 13 godzinach tygodniowo.

7. Profesor Mieczysław Piotrowski, nauczyciel anatomii z fizyologią zwierząt, dalej hodowli zwierząt domowych, udzielał nauki w 8 godzinach tygodniowo.

8. Profesor Karol Trochanowski, nauczyciel chemii ogólnej i rolniczej, oraz technologii chemicznej, zawiadowca laboratorium chemicz-

nego, kierownik miejscowej stacyi oceny nawozów sztucznych, członek c. k. Komisji fizyograficznej, udzielał nauki w 18 godz. tygodniowo.

9. Profesor Jan Szczęsny Sikorski, nauczyciel rolnictwa, zawiadowca zbioru rolniczego i pola doświadczalnego, udzielał nauki w 11 godzinach tygodniowo.

10. Profesor Dr. Leon Nowakowski, nauczyciel zoologii, mineralogii i botaniki oraz fizyologii roślin, zawiadowca zbiorów historyi naturalnej, pracowni roślinno-fizyologicznej, a wreszcie ogrodu botanicznego, udzielał nauki w 10 godzinach tygodniowo.

11. Docent Dr. Andrzej Walentowicz, profesor weterynaryi w c. k. Uniwersytecie Jagiellońskim, uczył weterynaryi oraz kierował ćwiczeniami z zakresu tej nauki w 2 godzinach tygodniowo.

12. Docent Stanisław Remin, nadleśniczy dóbr J. W. Andrzeja hr. Potockiego w Krzeszowicach, udzielał encyklopedyi gospodarstwa leśnego w 2 godzinach tygodniowo (w ciągu jednego półrocza).

13. Docent Alojzy Rużyczka, miejscowy ogrodnik, był kierownik Szkoły ogrodniczej w Czernichowie, udzielał ogrodnictwa i sadownictwa w 2 godzinach tygodniowo (w ciągu jednego półrocza).

14. Instruktor do ćwiczeń praktycznych w gospodarstwie: posada nieobsadzona (zobacz niżej „Prefekt internatu“).

Uwaga. Kolegium profesorów Szkoły składało się z osób pod 1—10. wymienionych.

Prefekt internatu (czasowo p. o. instruktora)
Bolesław Żakowski.

Lekarz zakładowy: Dr. med. Franciszek
Michalik.

Lustracya Zakładu.

W ciągu roku szkolnego 1893/4 odbyli następujący przedstawiciele zwierzchnich władz szkolnych lustracyę zakładu:

22. września 1893 c. k. Radca rządowy
Wny Władysław Struszkiewicz.

2. grudnia 1893 c. k. Radca dworu, delegat c. k. Namiestnictwa, Wny Kazimierz Laskowski, Członek Kuratoryi Szkoły.

2. grudnia 1893 Członek Wydziału krajowego, Wny Dr. Józef Wereszczyński.

2. grudnia 1893 Wny Dr. Edward Janczewski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Członek Kuratoryi Szkoły.

1. lutego 1894 Wny Stanisław Homolacs, Prezes Kuratoryi.

1. lutego 1894 Wny profesor Dr. Edward Janczewski, jak wyżej.

1. lutego 1894 Wny Karol Czecz, zastępca Członka Kuratoryi Szkoły.

9. kwietnia 1894 Wny Dr. Antoni Górski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wiceprezes Kuratoryi Szkoły.

22. kwietnia 1894 c. k. Radca Dworu, Wny Kazimierz Laskowski, jak wyżej.

31. maja 1894 Wny Stanisław Homolacs, jak wyżej.

16. czerwca 1894 Wny profesor, Dr. Antoni Górski, jak wyżej.

18. czerwca 1894, Tensam.

20. czerwca 1894 Wny Dr. Józef Wereszczyński, jak wyżej.

Ważniejsze rozporządzenia Władz.

Wysoki Wydział krajowy poleca (rozp. z dnia 1. sierpnia 1893 l. 38.596), zaprowadzić księgę, w którejby profesorowie i docenci umieszczali notatki w kilku wierszach o treści wykładu każdej odbytej lekcji, celem uzyskania w ten sposób materiału do osądzenia, o ile materiał naukowy bywa wyczerpanym.

Wysoki Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 11. sierpnia 1893 l. 38.597 przyznał re-lutum w kwocie rocznych 350 zł. na mieszkanie w Krakowie dla rodziny profesora Karola Trochanowskiego.

Wysoki Wydział krajowy przeznacza rozporządzeniem z dnia 20. października 1893 l. 54.048 definitywne miejsce na pole doświadczalne przy Szkole tutejszej.

Wysoki Wydział krajowy pismem z dnia 31. października 1893 l. 56.502 zezwolił za nie-przekraczalną kwotę 200 zł. zakupić 30 litogra-

fowanych egzemplarzy rolnictwa i 20 egzemplarzy administracyi gospodarczej celem odstępowania ich za zwrotem samych kosztów uczniom w latach następnych.

Wysoki Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 3. listopada 1893 l. 54.995 polecił tutejszemu ogrodowi pomologicznemu wydać bezpłatnie 120 sztuk szczepków owocowych oraz 310 sztuk dziezek na rzecz Studium rolniczego przy c. k. Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Świetna Kuratorya Szkoły pismem z dnia 7. stycznia 1894. L. 368. postanowiła utrzymać ochotniczą straż pożarną przy tutejszej Szkole z uwagi, że w dalszem życiu nabyta pod tym względem rutyna może się okazać bardzo pożądaną. Zarazem wyraziła Św. Kuratorya życzenie, aby nadzór nad czynnościami straży sprawował prefekt internatu.

Świetna Kuratorya Szkoły postanowiła rozporządzeniem z dnia 3. lutego 1894 L. 383, aby poprawcze egzamina dla uczniów reprobowanych z końcem półrocza pierwszego odbywały się nie wcześniej jak po upływie 6ciu tygodni.

Świetna Kuratorya Szkoły zezwoliła rozporządzeniem z dnia 8. lutego 1894 L. 384 na powiększenie ilości godzin rolnictwa (dla profesora Sikorskiego) na roku III., byle inne przedmioty na tem nie ucierpiały.

Świetna Kuratorya Szkoły zarządziła rozporządzeniem z dnia 5. marca 1894 L. 404 wprowadzenie w życie nauki gospodarstwa stawowego

w 1. godzinie tygodniowo w półroczu letniem i poruczenie jej profesorowi Piotrowskiemu.

Wysoki Wydział krajowy przyznał rozporządzeniem z dnia 13. marca 1894 L. 14.006 profesorowi Karolowi Trochanowskiemu remunerację w kwocie 120 zł. za nadobowiązkowe czynności w pracowni chemicznej, spowodowane tem, iż skutkiem wielkiej ciasnoty lokalu a znaczniejszej ilości uczniów, zmuszonym był profesor podzielić zastęp uczniów na dwie połowy i z każdą połową osobno jedne i te same demonstracye lub ćwiczenia przeprowadzać.

Wysoki Wydział krajowy rozporządza pod dniem 20. kwietnia 1894, L. 22.303, aby ze względu na mające nastąpić przeróbki starego budynku szkolnego, rok szkolny zamknąć tym razem w dniu 20. czerwca, a nowy rok szkolny otworzyć z dniem 20. września 1894. roku.

Wysoki Wydział krajowy postanawia rozporządzeniem z dnia 6. maja 1894 L. 24.155 zmienić obowiązujące dotąd przepisy dotyczące warunków przyjmowania uczniów, oraz unormować ich unundurowanie.

Świetna Kuratorya Szkoły wzywa Dyrekcję pismem z dnia 20. maja 1894 L. 422, aby włożyła na prefekta internatu obowiązek ścisłego czuwania nad każdą ucznia absencją celem umożliwienia pociągnięcia go w danym razie do odpowiedzialności przed Dyrekcją.

Personalialia.

W ubiegłym roku szkolnym zaszła zmiana w składzie Kuratoryi Szkoły, mianowicie zrezy-

gnował profesor Dr. Edward Janczewski z godności długoletniego Członka Kuratoryi z ramienia Towarzystwa rolniczego; w miejsce Jego Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego Krakowskiego wybrał dnia 2. marca 1894 Dra Antoniego Górskiego, Profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, Członkiem Kuratoryi.

Wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa zamianowało c. k. Radcę rządowego W. Pana Władysława Struszkiewicza inspektorem średnich Szkół rolniczych, oczem Wysoki Wydział krajowy zawiadomił Dyrekeyę rozporządzeniem z dnia 1. sierpnia 1893. L. 39.721.

Dyrektor Dr. Władysław Łaszczyński otrzymał urlop na lipiec, sierpień i wrzesień 1893 celem poratowania nadwątlonego zdrowia. Zastępstwo Dyrekeyi Szkoły sprawował w miesiącu lipcu ks. Władysław Jelonek, zaś w sierpniu i wrześniu p. Marcei Białobrzeski. wice sekretarz Wydziału krajowego, a oraz docent krajowej Szkoły gospodarstwa lasowego we Lwowie. Zarząd folwarku na przeciąg tych trzech miesięcy oddanym był profescowi Konradowi Kuhlowi.

Dyrektor Dr. Władysław Łaszczyński otrzymał przyznany rozporządzeniem Wysokiego Wydziału krajowego z dnia 1. maja 1894 L. 22.228, pierwszy dodatek pięcioletni.

Profesor M. Wojciechowski otrzymał dwutygodniowy urlop na pierwszą połowę września 1893 celem dokończenia kuracyi w SzczaŹnicy.

Profesor Dr. Franciszek Stefczyk bawił na urlopie przez miesiąc wrzesień 1894, zaniemógłszy na poważną chorobę.

Profesor Kuhl otrzymał rozporządzeniem Wysokiego Wydziału krajowego L. 14.185 — 3 tygodniowy urlop počawszy od 12. marca 1894.

Z počátkiem października 1893 zamianował Wysoki Wydział krajowy p. J. S. Sikorskiego, dotychczasowego asystenta krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach, prowizorycznym nauczycielem rolnictwa w szkole czerlichowskiej.

Profesor Dr. Nowakowski stabilizowany został na swej posadzce dekretem Wysokiego Wydziału krajowego z 8. maja 1894 L. 23.945.

Lekarz Zakładowy Dr. med. Franciszek Michalik bawił na urlopie przez część maja i czerwiec 1894. r.; w tym czasie zastępował go Dr. Barański.

Profesor Wojciechowski zaproszonym został przez Komitet Wystawy krajowej we Lwowie na członka jury do działu produkcji i hodowli zwierząt domowych.

Zauważyć należy, iż obecnie wszystkie posady tak miejscowych nauczycieli, jak niemniej personalu administracyjnego są systemizowane, z wyjątkiem jedynej posady Katechety i Kapełana zakładowego.

Dotychczasowy kasyer p. Stanisław Gadowski przestał pełnić swe funkcyjne z końcem września 1893.

Sprawowanie obowiązków kasyera przy kasie zakładowej poruczonem zostało p. Stanisławowi Eminowiczowi, który swoje czynności objął z dniem 27. września 1893. roku.

Pisarzem Dyrekcji zamianowanym został (począwszy od dnia 1. kwietnia 1894) p. Bolesław Zadorecki, któremu poruczone zostały zarazem inne obowiązki administracyjne (opieka nad magazynami).

Prace Kolegium nauczycielskiego.

W roku ubiegłym odbyło Kolegium nauczycielskie posiedzeń ogółem 26. Prócz klasyfikacyj uczniów z zachowania się i pilności, jako też spraw stojących w najbliższej łączności z nauką i dyscypliną, zajmowało się Kolegium kwestyą uregulowania nauki języka niemieckiego, ewentualnie wprowadzenia nauki języka francuskiego, dalej wprowadzeniem nauki rybactwa do planu naukowego, repartycją funduszków bibliotecznych na poszczególne działy naukowe, kwestyą czasopism naukowych mających się prenumerować, kwestyą czasowego powiększenia godzin nauki rolnictwa na roku III., kwestyą zasadniczego ustalenia terminów egzaminów poprawczych dla uczniów reprobowanych przy egzaminach półrocznych, polecaniem podań uczniów na stypendya, oraz o uwolnienie od opłaty „czesnego“, wypracowaniem rozkładu godzin i rozkładu egzaminów, sprawami użycia dotacyj na zbiory i laboratoria, oraz przyszłego

ich umieszczenia, a wreszcie kwestyą wprowadzenia egzaminu pisemnego (pod nadzorem) przy ostatecznych egzaminach głównych. Przykra sprawa niesubordynacyi jednego ucznia i czasowe rozjechanie się wszystkich uczniów, zajęła również uwagę Kolegium nauczycielskiego na trzech posiedzeniach.

Frekwencya uczniów.

(Daty dotyczące liczby uczniów, religii, pochodzenia, wieku, przygotowania naukowego przed wstąpieniem do Zakładu, egzaminów i pobieranych stypendyów).

1. Wpisano z początkiem roku szkolnego	
na rok I.	32 uczniów
„ „ II.	20 „
„ „ III.	26 „
Razem .	<u>78 uczniów</u>
2. z tych było eksternistów	
na roku I.	1 uczeń
„ „ II.	2 uczniów
„ „ III.	1 uczeń
Razem .	<u>4 uczniów</u>
3. z tych było	
a) religi rz. kat.	73 uczniów
b) „ gr. kat.	1 uczeń
c) wyznania Hel-	
weckiego .	1 „
d) wyznania augs-	
burskiego .	<u>3 uczniów</u>
Razem .	<u>78 uczniów</u>

Między nimi byli:

4. Synowie	a) wł. dóbr ziemsk.	. .	52	uczniów
	b) „ mniejszych po-			
	siadłości	. .	3	„
	c) dzierżawców	. .	4	„
	d) pryw. oficjalistów		7	„
	e) urzędników	. .	11	„
	f) przedsiębiorców	. .	1	„

5. Wiek uczniów nowo wpisanych:

15 lat	. .	1	uczeń
16 „	. .	5	uczniów
17 „	. .	11	„
18 „	. .	11	„
19 „	. .	4	„

6. Ukończyło nauki przed wstąpieniem do zakładu:

a) prywatnego przygotowania		4	uczniów
b) z 4 klasą gimnazjalną		20	„
c) z 5 „ „		6	„
d) z 6 „ „		2	„

7. Przyjęto na rok I., na podstawie:

a) wstępnych egzaminów		8	uczniów
b) przedłożonych świadectw		19	„
c) repetentów		4	„
d) eksternistów		1	„

8. Wystąpiło w ciągu roku:

z roku I.		4	uczniów
„ „ II.		1	„
„ „ III.		1	„

Razem 6 uczniów

9. Z pozostałych przystąpiło z końcem roku do egzaminów :

	na roku I.	28 uczniów
" "	II.	19 "
" "	III.	25 "
	Razem	<u>72 uczniów</u>

10. z 28 uczniów roku I. złożyło egzamina :

a)	z postępem celującym	1 uczniów
b)	" " bardzo dobrym	4 "
c)	" " dobrym	9 "
d)	do egzaminu poprawczego po wakacjach przypuszczono	7 "
e)	z postępem niedostatecznym z prawem powtarzania	3 "
f)	z postępem złym bez prawa powtarzania	<u>4 "</u>

11. Z 19 uczniów roku II. złożyło egzamina :

a)	z postępem celującym	1 uczniów
b)	" " dobrym	10 "
c)	do egzaminu poprawczego po wakacjach przypuszczono	4 "
d)	z postępem niedostatecznym z prawem powtarzania	<u>4 "</u>

12. Z 26 uczniów roku III. złożyło egzamina roczne :

a)	z postępem celującym	6 uczniów
b)	" " bardzo dobrym	5 "
c)	" " dobrym	15 "

13. Z ukończonych uczniów roku III.:

a) złożyło egzamin główny	24	uczniów
b) zezwolono na poprawczy egzamin z 1 przedmiotu po 3 miesiącach	1	"
c) odstąpił od egzaminu głównego	1	"

W końcu nadmienić wypada, iż Dyrekcyja pośredniczyła, jak i po inne lata, w umieszczaniu ukończonych uczniów na praktyce gospodarczej po majątkach, których Zarządy zwróciły się o to do Dyrekcyi Szkoły.

Stan zdrowotny w Zakładzie należał do pomyślnych, jakoż z wyjątkiem jednej poważnej choroby ucznia, zakończonej zresztą wyzdrowieniem, nie był Zarząd Szkoły narażonym w tym względzie na większe troski i obawy.

Stypendya

pobierało ogółem 18 uczniów Szkoły czernichowskiej a mianowicie:

1. z fundacyi Jana Maciągi			
o rocznych 300 zł.	4	uczniów =	1.200 zł.
2. z fundacyi Kazimierza Prus Petryczyna			
o rocznych 125 zł.	5	" =	625 "
3. z fundacyi Piotra Więclawskiego			
o rocznych 150 zł.	3	" =	450 "
4. z fundacyi Tomasza Bodziocha			
o rocznych 100 zł.	4	" =	400 "

Do przeniesienia 2.675 zł.

Z przeniesienia 2.675 zł.

5. z fundacyi Napoleona Je- leńskiego o rocznych 200 zł.	2	"	=	400	"
6. z fundacyi Agenora hr. Gołuchowskiego o ro- cznych 200 zł.	1	"	=	200	"
7 z fundacyi Kajetana hr. Lewickiego o rocznych 200 zł.	1	"	=	200	"
				Razem	3.475 zł.

Należy z ubolewaniem skonstatować, iż pomimo wielkiej wyrozumiałości w kwestyi uiszczania należności szkolnych przypadających od rodziców uczniów funduszowi krajowemu, pomimo rozłożenia opłaty na dwie raty półroczne, znaczniejszej ilości rozdanych stypendyów i uwolnień od opłaty „czesnego“ znaczna część rodziców okazuje na tym punkcie opieszałość i nie dotrzymuje swych zobowiązań złożonych na piśmie. Zaległości ztąd urosłe były w roku ubiegłym znaczniejsze, a z przykrością podnieść należy, iż nawet energiczne wezwania Dyrekcji o zwrot należności dość rzadko osiągały pożądaný skutek.

Od czesnego zwolnił Wysoki Wydział krajowy:

w półroczu I	5 uczniów roku II.		
" " "	11	" "	III.
" " II.	6	" "	I.
" " "	4	" "	II.
" " "	10	" "	III.

Kronika Zakładu.

Rok szkolny 1893/4 rozpoczął się dnia 2. września 1893 uroczystem nabożeństwem w miejscowym kościele parafialnym; nazajutrz odczytano uczniom przepisy obowiązujące ich w Zakładzie, 4. września odbyto egzamina poprawcze, zaś od 5. rozpoczęto regularne wykłady.

Z powodu, iż tak Dyrektor Zakładu jakoteż dwaj inni członkowie Grona nauczycielskiego w miesiącu wrześniu bawili na urlopach skutkiem choroby, rozdzielili pozostali członkowie grona wakujące lekcyje pomiędzy siebie, przyczem ówczesny zastępca Dyrektora p. Marceli Białobrzeski objął dobrowolnie 7 godzin tygodniowo nauki języka niemieckiego i geografii, co z wdzięcznością na tem miejscu podnosimy.

Gospodarzami na poszczególnych latach byli: na roku I. Profesor Trochanowski, w drugim półroczu Dr. Birkenmajer, na II. Profesor Sikorski, zaś na III. Profesor Kuhl.

W niedzielę i święta uczniowie prócz nabożeństwa w kościele parafialnym słuchali exhort ks. Kapelana, na których bywali także członkowie Grona nauczycielskiego, stale zaś i z obowiązku Profesorowie gospodarze klas.

W czasie wielkotygodniowym od 18 do 21 marca 1894 odbyły się rekolekcyje uczniów, poczem przystąpili do spowiedzi Wielkanocnej; prócz tego odbyła się także w jesieni 1893 spowiedź uczniów.

W dniu 4 października, jako w dniu Imienin Najjaśniejszego Pana, odbyło się w kościele miejscowym uroczyste nabożeństwo, na którym byli obecni wszyscy profesorowie i uczniowie Szkoły. To samo dnia 19 listopada, jako w dniu imienin Najjaśniejszej Pani. Ferye Bożego Narodzenia trwały w ubiegłym roku szkolnym od 22 do 28 grudnia, wyjątkowo nieco krócej celem powetowania straty czasu, wynikłej rozjechaniem się uczniów w ostatnim dniu listopada. Jedna część uczniów powróciła jednak ze świąt dopiero w dniu 7 stycznia 1894.

Egzamina półroczne odbyły się w dniach 30. i 31. stycznia 1894 z przedmiotów, których nauka kończy się z końcem I. półrocza, a mianowicie z anatomii i fizjologii zwierząt, z fizjologii roślin na roku II., a z ustaw agrarnych na roku III.

W dniu 31. marca 1894 obchodziła Szkoła, podobnie jak i inne Szkoły średnie w kraju, uroczystość stuletniej rocznicy powstania Tadeusza Kościuszki.

Zarówno z innymi Zakładami naukowymi obchodziła młodzież tutejsza w końcu listopada 1893 tradycyjalny wieczorek Mickiewiczowski, stosownym odczytem, śpiewem, muzyką i deklamacją.

Dnia 16. maja 1894 wzięła Szkoła udział w pogrzebie śp. Jana hr. Tarnowskiego, byłego Marszałka krajowego, zastąpiona podczas tego smutnego obrzędu przez Dyrektora Dr. Łaszczyn-

skiego, profesora Dra Birkenmajera, oraz czterech uczniów.

Egzamina roczne (czerwcowe) odbyły się we wszystkich trzech latach w ciągu od 4. czerwca do 13. czerwca 1894; ostateczne posiedzenie klasyfikacyjne w dniach 14. i 15. czerwca. W jednej części tych egzaminów wziął udział delegowany przez Kuratoryę, Dr. Franciszek Karliński, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, oraz starszy inżynier krajowy Stanisław Chrząszczewski.

Egzamin główny uczniów roku III. odbył się w dniach 16. i 18. czerwca 1894 w przytomności inspektora Szkół rolniczych Władysława Struszkiewicza, c. k. Rady dworu delegata Kazimierza Laskowskiego i Dr. Antoniego Górskiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Zakończenie roku szkolnego nastąpiło dnia 15. czerwca uroczystem nabożeństwem oraz rozdaniem świadectw uczniom roku I. i II.; abiturycenci roku III. pozostali jeszcze przez pięć dni w Zakładzie celem odbycia egzaminu głównego, tak iż ostatecznie został rok szkolny w dniu 20. czerwca zamkniętym.

Wcześniejszy ten niż po inne lata termin zamknięcia, postanowionym został przez Wysoki Wydział krajowy ze względu na uzyskanie w ten sposób więcej czasu potrzebnego do wykonania znacniejszych przeróbek w starym budynku szkolnym.

Nagrodę z fundacyi śp. Napoleona Jeleńskiego (t. z. *viale*) w kwocie 70 zł. w. a. przy-

znała Świetna Kuratorya ukończonemu uczniowi III. roku Janowi Stasieniewiczowi, który — stosownie do warunków w testamencie czcigodnego fundatora wyrażonych — prócz pięknych postępów w naukach zawodowych — odznaczył się zarazem w przedmiocie języka i literatury polskiej.

Zbiory, muzea i laboratoria.

Zbiór geograficzno-historyczny.

W roku szkolnym 1893/4 zakupiono:

1. Mirosław Suchecki: Ziemia (globus).
2. André: Allgemeiner Handatlas, III. Auflage.
3. Jan Matejko: Poczet królów polskich zeszyt XIX—XXIII.
4. Dr. A. Petermann: Mittheilungen aus Justus Perthes geogr. Austalt, — 39 Band 1893.
5. Amand Schweiger - Lerchenfeld: Geografia powszechna ilustrowana, przełożył i uzupełnił Dr. Karol Jurkiewicz, zeszyt I—XIV.

Laboratorium chemii ogólnej.

W laboratorium chemii ogólnej odbywali ćwiczenia uczniowie I. roku w drugim półroczu (2 godziny tygodniowo) wykrywając na ciałach prostych rozpuszczalnych i nierozpuszczalnych we wodzie zasady i kwasy z równoczesnem powtórzeniem wszelkich reakcyj chemicznych na sole ważniejsze, które to reakcje były uczniom demonstrowane w toku wykładu chemii nieorganicznej.

Laboratorium chemii rolniczej.

W pierwszym półroczu uczniowie II. roku (2 godziny tygodniowo) wykrywali w ciałach złożonych odpowiednio im przygotowanych, ważniejsze zasady i kwasy, a na podstawie nabytej wprawy oznaczali jakościowo składniki ziemi, wody, różnych minerałów, skał i nawozów sztucznych; w drugim zaś półroczu wykonywali ilościowe oznaczenia kwasu fosforowego łatwo rozpuszczalnego w wodzie, azotu organicznego metodą Kjejdahla, azotu nieorganicznego w saletrze, siarkanie amonowym, potasu w różnych próbkach nawozów handlowych, — dochodząc zarazem zanieczyszczenia takowych.

Laboratorium technologiczne.

W laboratorium technologicznem (2 godziny tygodniowo) wykonywali uczniowie III. roku oznaczenie skrobi (wagą Rajchmana) w różnych próbkach ziemniaków solną metodą Krakera, ilościowe oznaczenie cukru w burakach, wartość słołu; uskuteczniili oznaczenie tłuszczu w mleku metodą Soxletha, metodą chemiczną oznaczali wartość niektórych materiałów służących za paszę (słodzin, makuchów, kielków) co do zawartości proteinowców, tłuszczu, popiołu i węglowodanów. Na przyrządzie Schwatza wydemontrowano odpędzenie alkoholu z przygotowanego zacieru.

Dnia 17. stycznia odbyli uczniowie tegoż roku technologiczną wycieczkę do gorzelni w Pleaszowie, a w ciągu jednodniowego tamże pobytu

mieli sposobność przypatrzeć się wszelkim czynnościom gorzelniczym i urządzeniom gorzelnii.

Stacya oceny nawozów sztucznych.

W ubiegłym roku szkolnym 1893/4 wykonał profesor chemii, kierujący stacyą oceny nawozów przeszło 60 rozbiorów.

Analizowane próbki rozdzielają się następująco:

Na mączkę kostną przypada	11
„ „ preparowaną i superfosfaty	28
„ „ żużlową Thomasa	10
„ kaimit	2
„ wodę	2
„ inne produkta rolnicze (buraki, torf, makuchy)	9
Razem	62

Z powyższych 62 rozbiorów różnych próbek wykonał kierujący 18 zupełnych rozbiorów nawozów handlowych na wezwanie Świątecznych c. k. Sądów (w Tarnowie, Brzozowie, Sanoku) w sprawach karnych o zrodnień oszustwa.

Wykonany został również wszechstronny, ilościowy rozbiór wody źródlanej do picia sprowadzonej wodociągiem do Zakładu.

Stacya oceny nawozów sztucznych i innych produktów rolniczych, istniejących od lat trzech, dotąd nie ma żadnej dotacyi na pokrycie zakupna potrzebnych przyrządów i odczynników, a pokrywa to z dotacyi na laboratorium chemiczne.

Zbiór technologiczny.

Do zbioru technologicznego zakupiono: Ważę zwykłą z ciężarkami mosiężnymi, kilka lamp metalowych, dwa areometry do przyrządu Soxhlettha.

Laboratorium chemii rolniczej.

Zakupiono sześć siatek mosiężnych w oprawie do przesiewania ziemi, szlamownik Knojpa i Schutzego.

Gabinet chemii ogólnej.

Do gabinetu i laboratorium chemii ogólnej sprowadzono następujące przyrządy:

Tygiel platynowy, 10 gr drutu platynowego, szczypce z końcami platynowymi, trzy przyrządy do oznaczenia kwasu węglowego metodą Bunsena, przyrząd do oznaczenia azotu organicznego złożony z chłodnicy, dwóch kolb do destylacji, 12. kolbek do utleniania i dwóch odbieralników Erlenmajerowskich; dwa dokładne rtęciowe termometry, 10 pipet, kilka kolb litrowych i cylindrów szklanych z podziałką, blaszkę srebrną, lampę spirytusową do badań spektralnych, przyrząd do ekstrakcyi tłuszczu, nadto uzupełniono zbiór preparatów chemicznych potrzebnych do wykładu i sprowadzono znaczniejszą ilość naczyń ze szkła i porcelany.

Z dotacyi na gabinet i laboratorium chemii ogólnej zakupiono dzieło: „Grundlagen der Chemie von der Dr. D. Mendelejeff“, a prenumerowane jest czasopismo „Chemiker-Zeitung“.

Gabinet fizyki.

Z przybytków do gabinetu fizyki należy w pierwszym rzędzie wymienić termometer rejestrujący (samopis) Richard'a, który lubo przeznaczony głównie do użytku tutejszej stacji meteorologicznej, musi tutaj być wymienionym, skoro na zakupno tego ważnego narzędzia musiała być użyta znaczniejsza część skromnej dotacyi na gabinet fizyczny, gdyż sama stacja meteorologiczna rozporządza tylko niepokążnym fundusikiem (20 zł.) na roczne opędzenie swych potrzeb.

Zakupiono dalej kilka przyrządów do hydrostatyki, dwa większe ciepłomierze W. J. Rohrbeka z Wiednia, kilka drobniejszych narzędzi, oraz zarządzono dwie reparatury.

Nabyto również kilka książek z zakresu przedmiotu dla posiłkowania się nimi przy wykładach, względnie doświadczeniach fizyki; kilka innych takich dziełek wpłynęło też i z daru. Z darowizny przybył także do skromnych tych zbiorów mały aparat indukcyjny z baterią węglową.

Eksperymenta ograniczały się oczywiście jedynie do tak zwanych szkolnych doświadczeń ilustrujących poszczególne zjawiska i prawa przyrody. Wykonywanie samodzielnych eksperymentów i badań fizycznych przez uczniów nie może być zadaniem szkoły tutejszej, a w ogóle żadnej szkoły średniej. Zresztą sam areyszczupły lokal gabinetu i niedostateczność dotychczasowego urządzenia wewnętrznego (mały pokoiczek w którym

ani myśleć o urządzeniu amfiteatralnem, brak okiennic wewnętrznych i t. p.) utrudniał wykonywanie nawet zwykłych demonstracyj fizycznych. Spodziewane w najbliższej przyszłości powiększenie lokalu ułatwi niezawodnie spełnienie zadania jakie wypada w udziale nauce fizyki doświadczalnej w szkole tutejszej.

Stacya meteorologiczna.

Prócz termografu Richarda . o którym mowa przy gabinecie fizyki, zakupiono jeden zapasowy termometr do celów meteorologicznych (na przypadek uszkodzenia jednego z dwóch ciepłomierzów psychrometru), zarządzoano reparaturę ombrometru i oddano do oczyszczenia barometr lewarowy Kappeller'a, którym stacya przez cały szereg lat (od 1881) się posługiwała. Anemometr (wiatromierz) zakupiony przed kilku latami oczekuje dotąd jeszcze ustawienia we właściwem miejscu (na szczycie dachu), z czem się zwlekało w obec oczekiwanych przeróbek starego budynku i translokacyi gabinetów, względnie stacyi meteorologicznej. Wodoskaz na pobliskiej Wiśle zerwany powodzią wiosenną przed dwoma laty niedoczekał się dotąd rekonstrukcyi z powodu miejscowych trudności zabezpieczenia pała wodoskazowego przed naciskiem kry w czasie pękania lodów.

Stacya meteorologiczna tutaj-za ukończyła 18 rok swego istnienia i nieprerwanej działalności. Terminy obserwacyjne (7 r no, 2 popołudniu, i 7 wieczór) zachowano te same co i

w latach ubiegłych; dzięki termografowi otrzymano dla najważniejszego elementu meteorologicznego, jakim jest temperatura powietrza, kilka tysięcy obserwacji godzinnych (w dzień i w nocy), które porównane z Krakowskimi, pozwalają wglądnać szczegółowo w jakość przebiegu dziennych i rocznych zmian ciepłoty.

Materyały naukowe stacyi są publikowane w sprawozdaniach c. k. Komisyi fizyograficznej; na ich podstawie możnaby już dzisiaj przystąpić do opracowania monografii stosunków klimatycznych Czernichowa i okolicy. Prócz właściwych dostrzeżeń meteorologicznych prowadziła stacya, jak i w poprzednich 13 latach, registr spostrzeżeń fitofenologicznych t. j. dostrzeżonych objawów w świecie roślinnym i zwierzęcym (pora listnienia, kwitnienia, owocowania, opadania liści i t. d.); nadto wyznaczono natężenie i nachylenie magnetyczne dla Czernichowa zapomocą narzędzi przez c. k. Komisyę fizyograficzną na ten cel uprzejmie wypożyczonych.

Laboratorium roślinno-fizyologiczne.

Do laboratorium roślinno-fizyologicznego dla demonstratowania uczniom zjawisk fizyologicznych roślin sprowadzono przyrząd do uwidocznienia wydzielanego przez rośliny tlenu, przyrząd służący do okazania parowania wody z roślin i trzy wielkie słoje do hodowli wodnych roślin. W laboratorium tem wykonywano obserwacje nad sztucznem zarażaniem pędra-

ków chrabąszcza przez grzybek *Bothrytis tenella*, oraz złączonej w laboratorium roślinno-fizjologicznem stacyi oceny nasion zbadano 60 próbek nadesłanych przez firmy kupieckie i właściciele ziemskich. W 33 nadesłanych próbkach oznaczono siłę kiełkowania nasion, a w 27 zawartość kaniarki.

Zbiór hodowlany.

Dla zbioru hodowlanego zakupiono sześć starannie wykonanych modeli z gipsu firmy Landsberg w Berlinie, przedstawiających następujące rasy, a względnie odmiany bydła rogatego, dwa modele bydła oldenburgskiego, dwa modele bydła Angeln i dwa modele bydła Wilstermarsch

Zbiór mleczarski.

Dla zbioru tego zakupiono kierznię holenderską, kołyskową i kierznię Lavoisy'ego, jakoteż 4 ulepszone laktometry Marchand'a z wszelkimi przyborami.

Pracownia mleczarska.

W pracowni tej oznaczali uczniowie III. roku pod kierownictwem nauczyciela dla nauki mleczarstwa tłuszcz sposobami, które w praktyce mleczarskiej są najwięcej w użyciu jak również brali czynny udział przy uzyskiwaniu śmietanki zapomocą wirówek ręcznych i wyrobie masła ze śmietanki słodkiej, śmietany kwaśnej i mleka kwaśnego.

Zbiór weterynaryjny.

Do zbioru weterynaryjnego przybyły w roku szkolnym 1893/4 cztery narzędzia mianowicie: kleszcze z wysuwalnymi potrójnymi zębami i trzema łopatkami do spajania szczelin kopytowych lub racicowych. — Do apteki przybyły leki i opaski.

W ciągu ubiegłego roku szkolnego odbyto 37 demonstracyi na żywych zwierzętach mianowicie: na 26 koniach i 11 krowach, oraz wykonano przy współudziale uczniów 9 operacyi z tych 8 krwawych; wykonano dwie sekcye.

Pracownia rolnicza.

Pracownia rolnicza zaopatrzoną została w trzy szlamowniki systemu Kühn-Wagner i odpowiedni komplet sit dla mechanicznej analizy ziemi. Sprawiono też pewną ilość naczyń i przyrządów do ilościowych chemicznych rozbiórów produktów z półka doświadczalnego. W obec braku środków niepodobnem było sprowadzenie potrzebnych odczynników, których pracownia wcale nie posiada a gdy pomieszczenie zbioru nie pozwalało na dokonywanie prac chemicznych, żadna większa praca w tym kierunku dokonaną być nie mogła. W najbliższej przyszłości, o ile fundusze na cele pracowni rolniczej zostaną przyznane, będzie mogła ona normalnie funkcyonować. Jak dotąd pracownia rolnicza tuli się przy zbiorze rolniczym i z jego dotacyi opędza swe potrzeby.

Laboratoryum roślinno fizyologiczne, mające zresztą na oku cele mniej specjalne niż pracownia rolnicza, zostaje pod zawiadownstwem profesora historii naturalnej, a skromna jego dotacya zaledwo że jest dostateczną na pokrycie własnych potrzeb. Wstawienie do budżetu na rok 1895 odpowiedniej kwoty na wyłączne cele pracowni rolniczej musi Dyrekcyja uważać za rzecz bardzo pożądaną, inaczej bowiem półko doświadczalne nie posiadałoby nawet racyi bytu.

Demonstracyi laboratoryjnych rolniczych po których należy się spodziewać bardzo dodatnich skutków, a na które plan nauki wyznacza 4 godziny tygodniowo w zimowem półroczu, dla braku odpowiedniego pomieszczenia i środków było zaledwie kilka, a godziny przeznaczone na ten cel, musiałyby być wypełnione wykładem lub repetycją. Skutkiem rozszerzenia budynków szkolnych, Wysoki Wydział krajowy przeznaczył odpowiednie pomieszczenie dla pracowni rolniczej. W roku więc 1894/5, skoro pomieszczenie to zostanie uskutecznione demonstracye staną się możliwemi jeżeli i środki zostaną po temu przyznane.

W roku szkolnym 1893/4 dokonała pracownia 12 analiz mechanicznych gleby i podglebia pochodzących bądź z pola doświadczalnego bądź z pól folwarcznych, których rezultaty po odpowiedniem uzupełnieniu analizą chemiczną zostaną ogłoszone drukiem.

Prócz tego wykonano tu badania nad niszczeniem zarodników śnieci (*Tilletia Ustilago*)

u zbóż za pomocą wody ogrzanej do 56⁰C. i badano wpływ moczenia ziarna surowego w nacie, jako środka mającego chronić przed szkodnikami zwierzęcymi. Sprawozdania z tych badań ogłoszono drukiem.

Muzeum rolnicze.

Muzeum rolnicze zostało wzbogaconem dwoma nowymi zielnikami, kilku okazami szkodników zwierzęcych oraz licznymi preparatami mikroskopowymi grzybków pasożytujących na roślinach uprawnych. Na pólku doświadczalnym niepodobna było w roku bieżącym rozpocząć dla braku funduszków nie tylko jakichkolwiek doświadczeń na szerszą skalę ale nawet nie można było urządzić kilkunastu zajęć demonstrujących uprawę roślin powszechnie w kraju uprawianych a nieuprawianych w najbliższej okolicy na który to cel pólko doświadczalne w pewnej części powinno być przeznaczonem. Ograniczono się więc tylko na wykarczowaniu drzewek dawnych sadów włościańskich zasypaniu dołów wyrównaniu i oczyszczeniu z chwastów oddanej do dyspozycyi części pola, a przytem uprawiono 10 odmian ziemniaków od pana Dołkowskiego z Nowej wsi i założono kulturę *Polygonum sachalinense* i *Lathyrus silvestris*. Naturalnie że o wartości użytkowej zarówno ziemniaków krajowego hodowcy jak i wymienionych wyżej nowych roślin pastewnych dopiero po kilku latach można będzie coś stanowczego orzec.

Zbiór machin i narzędzi rolniczych.

Zbiór machin i narzędzi rolniczych wzbogacony został w ciągu bieżącego roku szkolnego następującymi okazami: Pług Mayfartha ramowy na stołach, dwuskibowy, w którym jeden z ustrojów zastąpionym być może pogłębnikiem spulchniającym podglebie równocześnie z orką wykonywaną ustrojem drugim. W razie potrzeby użycia pługa do orki głębszej — ustrój prawy może być odjętym a zastąpiony podrzynaczem.

Z powodu odpowiedniego zestawienia kół na których cała rama wraz z ustrojami i ziemią przesuwaną się po odkładnicach w czasie orki spoczywa — pług wymaga znacznie mniejszej siły pociągowej aniżeli inne tę samą pracę wykonujące. — Resztę dotacyi zużyto na zakupno machin dla stodoły w połączeniu z dotacją nadzwyczajną, na ten cel uchwaloną. — Skutkiem tego sprawiono prócz nowego kieratu dzwonowego systemu Claytona & Shuttlewortha, nową „Polską wialnię“ do młocarni sztyftowej, którą w zupełności zrestaurowano. Przeprowadzono nadto poziomy wał transmisyjny górą przez całą szerokość (10 m.) stodoły z pięcioma kołami pasowemi do poruszania nowo zrekonstruowanej sieczkarni Benthala umieszczonej nad dołem Gofarda do cięcia końskiego zębu, — do zwykłej sieczkarni drugiej do cięcia słomy na sieczkę, nadto do młynka o wielkim kamieniu francuskim do mielenia osypki i małego śrutownika systemu Smeji. Z dotacyi tej sprawiono nadto

wyborną sieczkarnię do ruchu ręcznego przy pomocy nogi, dla użytku stajennego do chwilowego przygotowania karmy zielonej i t. p.

Biblioteka i czasopisma.

Następujący wykaz zawiera przybytki biblioteczne, bądź ze zakupna, bądź też z darowizny pochodzące w ciągu upłynionego roku szkolnego.

Z działu III. „Język, Literatura i Sztuka“ zakupiono książek 8, tomów 9.

Z działu IV. „Beletrystyka“ przybyło książek 69, tomów 12, z tych kupiono 10 książek w 21 tomach, a reszta t. j. 59 książek w 81 tomach pochodzi z dobrowolnych składek uczniów.

Z działu V. „Historya powszechna i polska“ kupiono książek 14 w 19 tomach.

Z działu VI. „Geografia“ książek 3, tomów 3 zakupiono.

Z działu VII. „Matematyka“ kupiono 5 książek w 6 tomach.

Z działu VIII. „Nauki przyrodnicze“ kupiono książek 10, tomów 12.

Z działu IX. „Gospodarstwo wiejskie“ kupiono książek 24, tomów 27.

Z działu X. „Technologia“ kupiono książek 1, tomów 1.

Z działu XIII. „Ekonomia społeczna, Statystyka“ kupiono książek 6, tomów 14.

Z działu XIV. „Podręczniki szkolne“ kupiono książek 19, tomów 19.

Z działu XV. „Wydawnictwa peryodyczne“ przybyło z daru Akademii umiejętności w Krakowie książek 27 w 27 tomach.

Stan innych działów (I, II, XI, XII) bibliotecznych pozostał niezmiennym.

W roku 1893 były prenumerowane następujące pisma peryodyczne. „Przegląd polski“, „Czas“, „Ekonomista“, „Wiener landwirtschaft. Zeitung“, „Landwirthschaftliche Jahrbücher“, „Die Landwirthschaftlichen Versuchsstationen“, „Botanisches Centralblatt“, „Naturwissenschaftliche Rundschau“, „Journal d' Agriculture pratique“, „Zeitschrift für anal. Chemie“, „Kosmos“, „Zeitschrift für Meteorologie“, „Ziemiain“, „Tygodnik rolniczy“, „Rolnik szałski“, „Rolnik“, „Przegląd weterynarski“, „Milch-Zeitung“, „Gorzelnik“ i Deutsche landwirtschaftliche Presse“. Nadto niektóre zbiory, względnie laboratoria prenumerowały z własnych fundusów, inne jeszcze publikacje peryodyczne jak „Botanische Zeitung“, „Forschungen auf dem Gebiete der Agriculturphysik“ i „Chemiker Zeitung“.

Akademia Umiejętności w Krakowie obdarzała nas w roku ubiegłym cennymi publikacjami pochodzącymi z własnego wydawnictwa; przybyło w ten sposób 27 tomów dzieł należących do różnych dziedzin naukowych, głównie historycznych i przyrodniczych.

Z daru Wysokiego Wydziału krajowego przybył nowy tomik Wykazu stanu wód na rzekach oraz spadów atmosferycznych w kraju, obszerny tom publikacyj krajowego biura statystycznego; niemniej też z daru pochodzą niektóre publikacje Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa, jak wreszcie wielka publikacja c. k. cen-

tralnego Zakładu meteorologicznego w Döbling pod Wiedniem.

Wszystkich razem dzieł w roku szkolnym 1893/4 przybyło 176 w 249 tomach. Liczba ogólna wszystkich dzieł znajdujących się w bibliotece tutejszej wynosi 2.087, zaś liczba tomów dochodzi do 2.600. Najlichniej przedstawiają się przybytki w dziale beletrystyki, co się tem tłumaczy, iż uczniowie złożyli dobrowolnie 65 zł. 50 ct. na ręce p. Marcelego Białobrzeskiego ówczesnego zastępcy dyrektora Szkoły, za którą to kwotę zakupiono znacznieszą liczbę dzieł z działu beletrystyki. Godzi się też zaznaczyć, że uczniowie zwłaszcza roku III. korzystali przeważnie z dzieł treści zawodowej. Ze skromnej dotacyi bibliotecznej, dział IV. zresztą nie albo nader mało korzystał w latach ubiegłych, a gdy wiele tomów tego działu zdefektowanych jak to ostatnie skontrolum biblioteki wykazało, byłoby rzeczą nader pożądaną, aby budżet przyszłoroczny przeznaczył jakąś kwotę pieniężną na uzupełnienie defektów bibliotecznych, o co już zresztą Dyrekcya przy sposobności przedkładania preliminarza Szkoły usilnie upraszała. W ten sposób daną zostałaby możność, aby uczniowie w godzinach wolnych od pracy obowiązkowej mogli się zapoznać z ważniejszymi i lepszymi autorami polskimi, z kwoty tej możnaby bowiem również zakupić kilka lepszych dzieł literatury polskiej, a resztę obrócić na skompletowanie defektów.

Pozycye w budżecie szkolnym umieszczone na przykupno dzieł, na oprawę książek i na pre-

numeratę czasopism wyczerpano do szczytu, a pomimo tego dawała się uczuwać dotkliwa potrzeba zaopatrzenia biblioteki w pewną ilość dzieł zawodowych i przyrodniczych, których — skrepowani cyfrą budżetową — nie mogliśmy sobie pozwolić z powodu ich kosztowności. W tym celu Dyrekcya w projekcie preliminaryum budżetowego na rok 1895 upraszała gorąco o powiększenie ogólnej dotacyi bibliotecznej, która nawet na rok bieżący z 300 zł. na 250 zniżoną została.

Z uwagi, że biblioteka miała być przed otwarciem roku szkolnego 1894/5 przeniesioną do innego niż dotąd lokalu, udała się Dyrekcya z prośbą do Wysokiego Wydziału krajowego o udzielenie pewnej kwoty, aby można było przy tej sposobności przeprowadzić skontrolum i uporządkowanie biblioteki, do czego Wysoki Wydział krajowy się przychylił przeznaczając na ten cel 20 zł., co zostało użytem na przynajęcie pomocy, a biblioteka w ciągu kilkunastu dni wakacyjnych została przeniesioną, uporządkowaną i przeskontrowaną. Książki bywają uczniom wydawane przez ks. kapelana jako zawiadowcę biblioteki każdej niedzieli.

Wycieczki naukowe.

Ze zaproszenia Komitetu urządzającego Wystawę rolniczą dla Księstwa Cieszyńskiego skorzystała Szkoła czernichowska wysyłając uczniów roku III. pod przewodnictwem pp. profesorów Wojciechowskiego i Piotrowskiego na tę wysta-

wę -- w dniach 4—8 października 1893 celem szczegółowego zwiedzenia wystawy i pouczenia uczniów o stanie i postępach kultury rolniczej w Ks. Cieszyńskim. Prócz tego pod przewodnictwem ks. kapelana Władysława Jelonka udali się tam także uczniowie II. roku mniej dla studyów jak raczej dla samego zwiedzenia wystawy.

W dniu 17. stycznia 1894 odbyli uczniowie III. roku pod przewodnictwem profesora Karola Trochanowskiego naukową wycieczkę do Pleszowa (Wielkiem Ks. Krakowskiem) majątku p. Attesländera celem zwiedzenia urządzeń gorzelnianych.

Dnia 10. maja 1894 pod przewodnictwem pp. profesorów Kuhla i Trochanowskiego zwiedzili uczniowie II. roku skład narzędzi i machin rolniczych firmy Claytona et Shuttlewortha, dalej Zieleniewskiego fabrykę machin i odlewnię, oraz fabrykę sztucznych nawozów Schönberga i Fränkla w Dąbiu pod Krakowem.

Ubolewać żywo należy, iż zamierzona w kwietniu, a na dzień 7. maja 1893 projektowana, wycieczka naukowa do Dzikowa majątku nieodżałowanej pamięci J. E. Jana hr. Tarnowskiego do skutku przyjść nie mogła, z powodu choroby czcigodnego dziedzica dóbr Dzikowskich, która się zakończyła tak bolesną dla kraju stratą byłego Marszałka i Prezesa Towarzystwa rolniczego.

Natomiast odbyła się naukowa wycieczka uczniów III. roku w dniach 21—24 maja 1894 do Pszczyny (Pless) do majątku fideikomisowego Księcia na Pszczynie (Szląsk pruski), pod prze-

wodnictwem profesora Piotrowskiego i Wojciechowskiego, w towarzystwie wiceprezesa Kuratorji Szkoły profesora Dra Antoniego Górskiego.

Zwiedzono mleczarnię parową, gorzelnię, urządzenia folwarczne Kempa, Rudoltowice, Mizerau i Krier, dalej wielkie obszary najrozmaitszych kultur torfowych, wielką stadninę i t. d., doznając na każdym kroku ze strony Zarządu wielkiej uprzejmości i nadspodziewanej gościnności. - W ciągu całego pobytu towarzyszył i udzielał uczestnikom wycieczki bardzo pouczających wyjaśnień Dyrektor gospodarstwa, Radca ekonomiczny Ziegert. Wycieczkę tę poprzedziło zwiedzenie urządzeń gospodarczych w Zatorze majątku Augusta hr. Potockiego (w dniu 21. maja 1894), gdzie uczestnikom wycieczki nie tylko że dostarczono wyczerpujących informacji i różnorodnego pouczenia, ale zarazem zgotowano im najgościnniejsze przyjęcie.

W dniu 19. czerwca (1894) i następnych udali się uczniowie III. roku zaraz po odbyciu egzaminu głównego na krajową Wystawę do Lwowa, a to pod przewodnictwem pp. Dra Łaszczyńskiego i profesora J. S. Sikorskiego otrzymawszy na ten cel specjalny zasiłek z funduszu krajowego (rozp. Wysokiego Wydziału krajowego z dnia 8. czerwca 1894, L. 25.255).

Tak Wysokim Władzom szkolnym, jak i wszystkim tym P. P. Panom, którzy raczyli udzielić swej gościnności uczniom Szkoły rolniczej, przyjmując ich w towarzystwie profesorów celem demonstrowania urządzeń gospodarczych

w swych posiadłościach, a w ten sposób dopomogli do spełnienia zadania naszej Szkoły, składa Dyrekcya najpowinniejsze dzięki.

Prace naukowe.

Dr. Ludwik Birkenmajer ogłosił drukiem:

1. Pomiarы magnetyczne w Tatrach (część I. pracy poruczonej autorowi przez c. k. Komisję fizyograficzną, a rozłożonej na kilka lat z rządu). Ogłoszone w Rozprawach krakowskiej akademii umiejętności; wyciąg w sprawozdaniach c. k. Komisji fizyograficznej.
2. Marcin Bylica z Olkusza, monografia z działu historyi nauk matematycznych w Polsce XV. wieku, (ogłoszono w Rozprawach Wydziału matem. — przyrodniczego Akademii Umiejętności w Krakowie).
3. Sprawozdania o postępie nauk matematycznych itd. ogłoszone w miesięczniku p. t. „Kosmos“ i wychodzącym we Lwowie.
4. Hydrografia i termografia jezior tatrzańskich; praca konkursowa (dotąd w rękopisie, uwieńczona nagrodą konkursową im. Mikołaja Kopernika przez Akademię Umiejętności w Krakowie na publicznem posiedzeniu dnia 5. maja 1894).

Prof. J. T. Sikorski ogłosił drukiem następujące prace:

1. Doświadczenia z koniczyną amerykańską.
2. Fascyjacya u buraków nasiennych.

3. Ochrona ziemniaków przed zarazą (*Phytophthora infestans*).
4. Nowa metoda niszczenia zarodników śnieci u zbóż.
5. Moczenie ziarna suszonego w nafcie, jako środek przeciwko szkodnikom.
6. Kilka uwag w kwestyi ceny i kupna nawozów pomocniczych.

Prace te pomieszczone zostały w warszawskim „Rolniku i Hodowcy”, a prócz tego wyszły w oddzielnej odbitce nakładem redakcyi „Rolnika i Hodowcy“ w Warszawie p. t. Sprawozdanie z prac laboratoryjnych i doświadczeń polowych, 8° str. 60.

Prof. Karol Trochanowski ogłosił drukiem:

Wszzechstronny chemiczny rozbiór wód mineralnych ze źródłu Karola, Anelii, Emmy w Iwoniczu.

Rzecz odczytana na posiedzeniu Komisyi przemysłowo-lekarskiej Towarzystwa lekarskiego Krakowskiego ogłoszona drukiem, nakładem Zakładu zdrojowego w Iwoniczu.

Profesor Dr. Franciszek Stefczyk ogłosił drukiem:

1. Przewodnik handlowy dla użytku sklepów Kółek rolniczych i w ogóle handlów mieszanych towarów.
2. Handlowa działalność Kółek rolniczych w Galicyi, (*Ekonomista Polski*“, kwiecień i maj 1894 — osobna odbitka).

3. Spółkowe kasy oszczędności i pożyczek systemu Reiffeisena (Kalendarz asekuracyjno-ekonomiczny na rok 1894).
4. Licytacje sądowe posiadłości włościańskich i małomiejskich w Galicyi w latach 1885 do 1889 („Ekonomista Polski“ za sierpień i wrzesień 1894, osobne odbicie).

Docent Dr. Walentowicz ogłosił drukiem dwie prace pod tytułem „Przyczynki do powstania promienicy u bydła“, oraz „Rzecz z psychologii zwierząt“, Lwów, „Przegląd weterynarski“ 1894. r.

Profesor M. Wojciechowski ogłosił drukiem następującą pracę sprawozdawczą: „Galizien im Jahre 1893 Westgalizien v. H. H. Hitschmann, die Land und Forstwirthschaft in Oesterreich Ungarn“ z r. 1894. str. 170—178 sprawozd.

Budowle, przebudówki i t. d.

W czasie od 1883 po koniec roku 1894 zaprojektowane i wedle planów profesora tutejszej Szkoły p. Konrada Kuhla i pod jego kierownictwem wykonane zostały na mocy odnośnych rozporządzeń Wysokiego Wydziału krajowego następujące budowle w krajowej Szkole rolniczej w Czernichowie:

1. Rekonstrukcja gmachu szkolnego wraz z dobudowaniem prawego skrzydła gmachu w r. 1893.
2. Przeistoczenie i rozszerzenie domu dla 4 profesorów (1886. roku).

3. Przeistoczenie i rekonstrukcyja „leśniczówki“ dla dwóch profesorów (1884).
4. Brama główna wjazdowa i mur frontowy (1885 r.)
5. Rekonstrukcyja i kompletne przeistoczenie stajni dla koni, krów i owczarnia (1890 r.) po zupełnem przebudowaniu.
6. Stodoła z halą machin i dołem Goffarda z kompletnem urządzeniem wewnętrznem (1893 r.)
7. Świniarnia (budynki dla trzody chlewnej) (1891—1893).
8. Muzeum i Magazyn machin i narzędzi rolniczych.
9. Nowy gmach Internatu dla 75 uczniów wraz kaplicą z wodociągami i parowem ogrzewaniem oraz kompletnem wewnętrznem urządzeniem.
10. Lodownia i pralnia przy Internacie.

Przez cały przeciąg ubiegłego roku szkolnego Internat był jeszcze połączony ze Szkołą w jednym (starym) budynku, prowadzone jednak bardzo energicznie roboty około wykończenia nowego budynku pozwalają w najbliższej już przyszłości oczekiwać rozgoszczenia się Szkoły (sal wykładowych, gabinetów, laboratoryów, biblioteki i t. d.) i Internatu dwóch odrębnych lubo połączonych ze sobą budynków. — W jesieni roku 1893 ukończono roboty około wodociągu, a w ten sposób zaopatrzone Zakład dostatnio we wodę ze źródeł wytryskających w odległości $\frac{1}{2}$ kilometra od Zakładu.

Nie przystąpiono w roku ubiegłym do przybudowania północnego skrzydła domu „leśniczówka“ zwanego, a mieszczącego w sobie pomieszkania dwóch profesorów, gdyż wszystkie siły techniczne skierowane były do pilnej roboty około wykończenia nowo wzniesionej budowli Internatu.

Ogród warzywny, pomologiczny, plantacya, wikliny i chmielnik.

W ogrodach z ważniejszych robót wykonano: podwyższono nowo przyłączony kawałek ogrodu zbyt wilgocony i założono nowo szparagarnię. Warzyw wyprodukowano ogólnej wartości za 460 zł. i za tyleż sprzedano częściowo kuchni Zakładowej, częściowo innym odbiorcom.

W ogrodzie pomologicznym część starych szkólek została wykarczowaną, drzewka silniejsze sprzedane, słabsze przesadzono na inne stanowiska, zaś egzemplarze wybrakowane zostały miejscowym włościanom rozdane, tym mianowicie którzy okazywali chęć sadzenia.

Szkółki poprzedniego roku założone zao czkowano lub zaszczipiono z bardzo pomyślnym rezultatem, tak iż jednoroczne pędy są długie na 1½ metra.

Drzew wysokopiennych i karłowych sprzedano za gotówkę za 376 zł., dla braku fundusów nowe szkółki nie mogły być założone.

Podwórze zakładowe przedstawiało zwłaszcza w części budującego się podówczas no-

wego gmachu, jedną kupę gruzów, po których uprzątnięciu nowe trawniki założono, a drogi popsute dowozem materiału budowlanego — naprawiono.

W plantacyach wikliny zrównano doły powstałe podczas sypania wału ochronnego, ziemię w tem miejscu przekopano i na nowo wiklinę posadzono.

Prócz tego zregulowano 1854 kwadratowych sążni pod nową kulturę obsadzając ją 18.000 sztuk sadzonek.

Nowa ta kultura została prawie w całości przez tegoroczny wylew czerwcowy wymuloną chociaż znów w innych miejscach przyniósł wylew korzystne rezultaty: o tyle iż zniknął zupełnie szkodnik (*Phratrera vitellinae*), niszczało wiele chwastów a wreszcie osłabiona wiklina (skutkiem późnego wycinania) po powodzi znacznie się poprawiła.

Chmiel w roku 1893 udał się bardzo pięknie, a pomimo starości chmielarni oraz braku nawozu wydał 198 klg s, rzedanych w kraju za 455 zł. 40 ct. Chmielarnia tutejsza jest już wyczerpaną i w roku przyszłym potrzeba będzie pomyśleć o założeniu nowej.

F o l w a r k.

(Według dat dostarczonych przez miejscowego ekonoma).

Folwark krajowej Szkoły rolniczej czernichowskiej posługuje się w polu dwoma płodozmianami 1. Łazy, 2. Żakowiec.

Na pierwszym o przestrzeni 27 morgów
gleby ornej jest następujący płodozmian:

(gnój)	1. Kartofle
	2. Owies
	3. Koniczyna
(400 klg. superfosfat)	4. Przenica
(gnój)	5. Koński ząb
	6. Jęczmień
(gnój)	7. Bobik
	8. Przenica
	9. Przelot.

Na drugim o przestrzeni 25 morgów:

(gnój)	1. Kartofle
	2. Seradella
(Lubin)	3. Żyto
	4. Owies
	5. Koniczyna
	6. Koniczyna
(Lubin)	7. Żyto.

W skutek tego rozkładu wypadło na rok
1893/4 na Łazach: kartofli . . . 3 morgi

owsa . . . 3 "

przenicy . . . 6 "

koniczyny . . . 3 "

końskiego zębu . 3 "

jęczmieniu . . . 3 "

bobiku . . . 3 "

przelotu . . . 3 "

Razem . . . 27 morgów.

Na Żakowcu: kartofli . . .	2 morgi
mieszanki . . .	1 „
seradelli . . .	3 „
żyta . . .	6 „
owsa . . .	5 „
koniczyny . . .	8 „
Razem . . .	25 morgów.

Prócz tych objętych powyższym płodozmiannem pól — jest jeszcze jedna parcela t. z. „Sadzawki“ rozległości 4.800 kwadratowych sążni, która zajęta jest pod kulturę łąkową.

Zebrano w roku 1894:

przenicy	83 kóp	wydały	ziarna	96.00 ctn.
żyta	65 „	„	„	46.00 „
jęczmieniu	23 „	„	„	26.00 „
owsa	100 „	„	„	82.00 „
bobiku	50 „	„	„	39.00 „
koniczyny i traw	.	.	.	205.00 „
końskiego zębu ukiszzonego systemu				
Goffarda				896.00 „
kartofli				344.00 „
buraków i marchwi				180.00 „

Wszystkie wyżej wymienione produkty zostały częścią obróconą na własne potrzeby jak na: ordynaryę, zasiewy, karmę dla krów, trzody chlewnej i owiec — częścią zaś sprzedane zostały na potrzeby szkoły, lub też innym poza obrębem gospodarstwa będącym konsumentom, tak że dniem 1 lipca 1894 nie było żadnego remanentu.

Rachunek inwentarza żywego:

a) Krowy:

Ilość na dniu 1. lipca 1893 krów rasy Jurasowej odmiany Simmenthal	9 sztuk
buhaj	1 „
cieląt	2 „

Razem . 12 sztuk ;

od dnia 1. lipca 1893 do 1. lipca 1894 z ociełalenia przybyło	8 „
---	-----

Ogólny całoroczny przychód . 20 sztuk.

Ubytek w czasie od 1. lipca 1893 do 1. lipca 1894:

sprzedano na rzeź krowę	1 „
„ „ „ cieląt	4 „
„ na chów cieląt	1 „
padła wskutek śmierci płodu	1 „

Razem ubyło . 7 sztuk.

Pozostało z dniem 1. lipca 1894 13 sztuk, a mianowicie: 1 buhaj, 7 krów i 5 cieląt.

b) Konie:

Ilość na dniu 1. lipca 1893:

walachów	5 sztuk
źrebiczka	1 „

Razem . 6 sztuk

w ciągu roku kupiono 2 „

Ogólny całoroczny przychód . 8 sztuk ;

od 1. lipca 1893 do 1. lipca 1894

sprzedano włościanom 2 konie i 1 źrebiczkę	3 „
--	-----

Pozostaje z dniem 1. lipca 1894 koni 5 sztuk.

c) Owce:

Co do owiec, to rok 1893/4 nie był dla nich pomyślnym; mokre lato było przyczyną, że znaczna ich część uległa motylicy.

I tak:

Stan owiec z dniem 1. lipca 1893:

baranów	2	sztuk
maciorek	8	"
jagniąt	3	"

Razem . 13 sztuk;

z przeniesienia . 13 sztuk

od 1. lipca 1893 do 1. lipca 1894

przybyło z okocenia 6 "

Ogólny całoroczny przychód . 19 sztuk.

Ubytek: od 1. lipca 1893 do

1. lipca 1894 sprzedano . 7 sztuk

Padło na motylicę . 5 " 12 "

Pozostałość z dniem 1. lipca 1894 7 sztuk.

d) Trzoda chlewna:

Stan z dniem 1. lipca 1893:

kiernozów	2	sztuk
macior	3	"
wieprzków	38	"

Razem . 43 sztuk;

w ciągu roku przybyło:

przez urodzenie 72 "

przez zakupno 5 "

Ogólna ilość przychodu 120 sztuk.

Z tego sprzedano . 45 sztuk

zmariało po urodzeniu 8 " 53 "

Pozostałość z dniem 1. lipca 1894 69 sztuk.

Nadmienić jeszcze wypada, iż w ciągu upły-
nionego roku szkolnego dokonano pewnych zmian
w wewnętrznem urządzeniu stodoły, sprawiono
nowy kierat dzwonowy, który może być użytyin
do poruszania kilku machin jak: sieczkarnię,
młóćarni i z wialnią i śrótownika w tym celu
stałe umieszczonych w stodole.

Prócz tego skorzystano z wodociągu szkol-
nego od którego rurami sprowadzano wodę do
zbiornika tuż pod samemi stajniami urządzonego
nad którym to zbiornikiem urządzono pompę
korbową.

L a s.

W gospodarstwie lasowem nie zaszły ża-
dne zmiany, ograniczono się tylko ze względów
czysto administracyjnych — na dokładnem oko-
paniu głębokimi rowami granic lasu — zaś miej-
sca przeznaczone do wjazdów zamknięto 8ma ro-
gatkami tak, iż wjazd do lasu bez poprzedniego
odemknięcia kluczem roгатki jest niemożliwym.

Czernichów dnia 1. grudnia 1894.

Dr. Ludwik Birkenmajer.
zast. dyrektora.

